

**ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ СОЮЗ ХЛІБОРОБІВ-ВЛАСНИКІВ (СЕЛЯН)
І УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПАРТІЯ:
МАЛОВІДОМІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ ПАРТІЙНОГО БУДІВНИЦТВА
ДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1921 рр.**

Олена Любовець

**ALL-UKRAINIAN UNION OF FARMERS-OWNERS (PEASANTS)
AND THE UKRAINIAN PEOPLE'S PARTY: LITTLE-KNOWN PAGES
IN THE HISTORY OF PARTY BUILDING
DURING THE UKRAINIAN REVOLUTION OF 1917–1921**

Olena Liubovets

The Ukrainian revolution of 1917–1921 was a period when for the first time were formed the real conditions for the multiparty system in Ukraine, during which a virtually full party spectrum was formed – from left to right. The political alternatives generated by the revolution were the cause of a constant inter-party and intra-party struggle to develop a model of national building in Ukraine and to determine the main directions of government socio-economic policy. The result was party splits. The article analyzes the reasons for the split of the All-Ukrainian Union of Landowners and the creation of the All-Ukrainian Union of Farmers-Owners (Peasants) on its basis. The leaders of the newly formed Union advocated the creation of an independent parliamentary-type Ukraine led by the hetman, and considered the wealthy peasantry to be their social support. The anti-Hetman uprising hindered the development of the Union's activities. During the time of the Directory of UNR, the Union could not become a full-fledged party. In May 1919, the Union was transformed into the Ukrainian People's Part, which exists a little over a year, but also failed to become an influential political party. It was small and little known to the public. In the political spectrum of the UNR, the party held a centrist position, but the ruling socialist parties considered it as «right».

Keywords: Ukrainian Revolution of 1917–1921, All-Ukrainian Union of Landowners, All-Ukrainian Union of Farmers-Owners (Peasants), Ukrainian People's Party, Hetmanate of P. Skoropadskyi, Directory of the Ukrainian People's Republic.

Українська революція 1917–1920 рр. стала періодом бурхливого партійного будівництва, коли вперше склалися умови щодо вільного функціонування політичних партій. За останні роки вітчизняними істориками здійснена велика робота щодо вивчення діяльності українських партій. Однак предметом дослідження більшості з них є, насамперед, партії, що виступили провідними політичними силами Української революції і мали безпосередній вплив на формування напрямів державної політики УНР доби Центральної Ради та Директорії, гетьманату П. Скоропадського. На жаль, партіям, які не відіграли першорядної ролі в революції, але пропонували альтернативні шляхи її розвитку та виступали репрезентантами інтересів певних прошарків українського суспільства, дослідники і досі приділяють недостатньо уваги. Водночас аналіз політичних доктрин і діяльності цих партій дозволить по-новому оцінити об'єктивні реалії революційної доби, побачити невикористані можливості, винести уроки на майбутнє. В контексті цього певний інтерес має історія діяльності Всеукраїнського союзу хліборобів-власників (селян), який згодом трансформувався в Українську народну партію.

Метою статті є аналіз причин створення, політичних вимог і діяльності Всеукраїнського союзу хліборобів-власників (селян) і Української народної партії, визначення їхнього місця в Українській революції 1917–1921 рр.

Однією з основних причин революційного вибуху 1917 р. в Російській імперії стала невирішеність аграрного питання. Гострота соціальних проблем на селі, посилена тяготами Першої світової війни, зумовила граничну полярність інтересів різних верств так званого «хліборобського класу». Гасла Центральної Ради щодо потреби перерозподілу поміщицьких і державних земель активізували селянський рух, сприяли згуртуванню біднішого та середнього селянства навколо Української партії соціалістів-революціонерів і практично підконтрольній їй Селянської Спілки. Ці організації виступали за скасування приватної власності на землю та соціалізацію, чим приваблювали значну частину селянства.

Водночас, з метою захисту приватновласницьких інтересів, поміщики та заможне селянство почали створювати свої представницькі організації, зокрема, Союз земельних власників (у травні 1918 р. оформився у Всеукраїнський союз землевласників). Союз стояв в опозиції щодо аграрної політики Центральної Ради й став однією з політичних сил, які привели до влади гетьмана П. Скоропадського. За доби гетьманату представники керівного складу Союзу входили до складу урядів і місцевих управлінських органів, намагаючись максимально впливати на державну політику гетьмана П. Скоропадського.

Однак поступово, всередині Союзу намітилися розбіжності на тлі різного розуміння окремими групами принципів і шляхів аграрної реформи та різного ставлення до ідеї української державності. Заможні селяни, які входили до складу Союзу, були налаштовані радикальніше щодо темпів і методів проведення аграрної реформи, припускаючи можливість примусового розподілу великих маєтків за викуп, що суперечило позиції керівництва Союзу та членів-поміщиків. Крім того, частина членів Союзу не поділяла поглядів лідерів партії, які заперечували право українського народу на відродження власної держави, підтримуючи політику гетьмана П. Скоропадського щодо українізації культури, освіти та державного апарату.

Протистояння посилювалися у жовтні 1918 р. під час формування коаліційного гетьманського уряду. Не бажаючи включення представників партій-членів Українського Національного Союзу, лідери Київського осередку Союзу виступили з різкою заявою, в якій вимагали припинити переговори з українськими соціалістичними партіями з приводу формування коаліційного уряду, а також вимагали від уряду відмовитися від вилучення землі у землевласників на користь селян, затвердити державною мовою російську та сприяти відновленню Росії у колишніх кордонах (Нова Рада 1918, 22 жовтня). У відповідь частина членів Союзу на чолі з М. Коваленком надрукувала у пресі власну заяву, де доводилося, що позиція керівництва не відповідає «настрою широких верств дійсних українських селян хліборобів-власників» і закликала їх приєднати свій голос протесту, щоб «надалі знищити всяку можливість іменем справжніх хліборобів вживати ганебні замаху проти селян української держави» (Нова Рада 1918, 22 жовтня).

Саме ця заява стала приводом до розколу Київського обласного Всеукраїнського союзу землевласників у жовтні 1918 р., частина членів якого запропонувала утворити нову партію під назвою Всеукраїнський союз хліборобів-власників (селян) (Матеріали до програми 1920, с. 6).

Передбачалося, що метою нового Союзу стане відстоювання незалежності України. Платформа Союзу була викладена 20 жовтня у «Меморандумі хліборобів-власників і козаків усієї України». Документ розпочинався словами, що «Україна є і повинна бути незалежною та суверенною державою з парламентарно-демократичним устроєм». Головою держави визнавався гетьман, якому до скликання Сейму (не пізніше 1 лютого 1919 р.) мала належати вся повнота верховної влади. Союз виступав за українську мову як державну; за автокефалію української православної церкви; за створення національної армії; за збереження принципу приватної власності на землю, але за негайне проведення аграрної реформи в інтересах широких верств селянства на основі примусового викупу землі. У питанні принципу формування уряду Союз стояв на позиції Українського Національного Союзу – уряд держави мав бути національно-демократичним (Нова Рада 1918, 22 жовтня).

Справа розколу партії завершилася на II Всеукраїнському з'їзді хліборобів-власників, який пройшов у Києві 5–7 листопада 1918 р.

У перший же день після оголошення доповіді щодо проведення земельної реформи розгорнулися бурхливі дебати. Більшість промовців (переважно середні й дрібні землевласники) висловилися проти виробленого земельною комісією з'їзду проекту резолюції, яка відкидала принцип примусового вивласнення маєтків. Вони наполягали на тому, що для досягнення спокою в державі необхідно прийняти засаду примусового вивласнення частини землі у великих поміщиків. Голосування резолюції перенесли на наступний день (Робітничка газета 1918, 7 листопада). Наступного дня більшістю голосів була прийнята резолюція, в якій примусовий розподіл земель визнавався не тільки «зайвим», «недоцільним» і «некорисним», а й «небезпечним», бо порушував принцип приватної власності, який, на думку укладачів, мав бути недоторканим (Робітничка газета 1918, 8 листопада). Резолюція в такій редакції відбивала інтереси великих землевласників і не могла бути прийнятою представниками дрібніших хліборобських верств, що й призвело до розколу з'їзду.

Не дійшовши порозуміння із більшістю з'їзду, невдоволена частина делегатів (200–250 осіб) залишила його (Нова Рада 1918, 12 листопада). Наступного дня делегати, які відкололися від загального з'їзду землевласників, провели власну нараду, в якій взяло участь біля 50 осіб. Ця нарада постановила клопотатися перед МВС щодо дозволу на проведення окремого з'їзду. З цим проханням до міністра внутрішніх справ В. Рейнбота була відправлена делегація у складі Н. Левченка і Г. Бреуса, яка й отримала дозвіл.

8 листопада 1918 р. опозиційна група у театрі Садовського провела свій власний з'їзд, який ухвалив постанову щодо утворення окремого Всеукраїнського союзу хліборобів-власників (селян). Основними причинами необхідності створення нового Союзу називалися наступні. По-перше, аграрна програма хліборобського з'їзду, який щойно закінчився, не відповідала реальному стану речей. По-друге, антиукраїнська промова В. Пуришкевича на з'їзді з закликом відновлення єдиної неподільної Росії робила неможливим подальше перебування у Союзі налаштованих по-державницькому українських елементів. На цьому засіданні був ухвалений і статут новоутвореного Союзу (Киевская мысль 1918, 9 ноября). Так був завершений розпочатий київською групою процес організації нового Всеукраїнського союзу хліборобів-власників (селян). До нього ввійшли представники від Київської, Полтавської, Чернігівської та Катеринославської губерній (Нова Рада 1918, 7 листопада).

Активну діяльність новоутворений Союз не встиг розгорнути, бо в Україні розпочалося антигетьманське повстання. Не підтримуючи загалом повстання, члени Союзу, водночас, не виступили відкрито на захист гетьманату. Основною причиною цього стало підписання П. Скоропадським грамоти про федерацію з небільшовицькою Росією. Грамота була вкрай негативно сприйнята по-державницькому налаштованими елементами партії. Її підписання гетьманом вони розцінювали як вплив на нього проросійських кіл, зокрема й своїх колишніх однопартійців із Союзу землевласників. У дні повстання лідери Союзу зверталися з заявами до німецьких військ із метою переконати їх не втручатися у внутрішні справи України. В цілому позицію партійного керівництва можна охарактеризувати як нейтральну.

З встановленням влади Директорії УНР Союз не став помітною політичною силою, його члени не були представлені у владних та управлінських структурах УНР, не брали участі у партійних нарадах, які періодично проводила Директорія. З метою посилення своїх позицій керівництво партії у травні 1919 р. в м. Станіславові проводило переговори із представниками Української демократично-хліборобської партії щодо можливого злиття цих, майже ідентичних за програмними засадами, партій під назвою Українська народна партія. Однак об'єднання не відбулося, тому під цією назвою згуртувалися лише члени Всеукраїнського союзу хліборобів-власників (селян) (Матеріали до програми 1920, с. 7). Так, після кількох місяців існування Союз трансформувався в УНП. Подальша зміна назви в розумінні партійного керівництва мала сприяти залученню до його лав нових членів.

У програмі новоствореної партії підкреслювалося, що ця партія немає нічого спільного з колишньою УНП М. Міхновського. Лідери нової УНП вважали, що ідеологічно партія близька до галицької Української народно-трудової партії. Тому саме з цією партією згодом були налагоджені тісні міжпартійні зв'язки (Матеріали до програми 1920, с. 7–8). В свою чергу соціалісти-самостійники різко негативно ставилися до назви нової партії, вважаючи це присвоєнням їхньої власної назви, бо при створенні УПСС УНП ввійшла до її складу на федеративних підставах, тому повна офіційна назва партії була Українська партія соціалістів-самостійників (УНП) (Українська партія Самостійників-Соціалістів (У.Н.П.) 1920, с. 44).

УНП виступала за створення та зміцнення української незалежної держави. У партійній програмі підкреслювалося, що будувати українську державу можна тільки за допомогою «всіх економічно здорових і творчих елементів народу, опираючись головно на широкі маси дрібного й середнього селянства». З огляду на це партія зобов'язувалася захищати інтереси селянства, дрібного міщанства, робітництва й трудової інтелігенції (Матеріали до програми 1920, с. 9). Тобто, УНП своєю соціальною базою бачила ті ж прошарки українського суспільства, що й інші українські політичні партії соціалістичного та ліберального спрямування. Безумовно, це утруднювало її організаційне поширення, бо на момент її створення в Україні діяло вже кілька партій, які орієнтувалися на інтереси вищезазначених верст.

У питаннях національно-державного будівництва УНП стояла на позиції об'єднання всіх етнографічних земель в єдину державу та забезпечення автономії тим частинам, які перебували в інших історичних умовах і мали економічні особливості.

Партія висувала вимогу скликання Українських Установчих зборів на основі загального, рівного, прямого й таємного голосування за пропорційною системою. Установчі збори повинні були визначити державний устрій УНР і ухвалити основний закон країни, за яким законодавча влада належала б парламенту, а виконавча – Раді Міністрів. На основі «п'ятихвостки» мали обиратися й органи місцевого самоврядування. У партійній програмі закріплювалися загальнодемократичні права громадян – рівність перед законом незалежно від національності, статі, релігії, майнового становища та скасування всіх станових привілеїв.

Українська мова проголошувалася державною мовою, вважалось обов'язковим отримання нею освіти. Водночас, декларувалось забезпечення прав інших мов у школах. У справах релігії партія підтримувала ідею самостійності та незалежності (автокефальності) православної церкви та забезпечення свободи інших віросповідань (Матеріали до програми 1920, с. 9–10).

У галузі економічної політики, УНП головним вважала проведення земельної реформи. Партія виступала за збереження дрібної та середньої земельної власності та скасування великої земельної власності шляхом примусового викупу понаднормових земель. Вилучені землі повинні були роздаватися малоземельним і безземельним селянам. Нормою наділення землею визначалося 25 десятин. Усі удільні, казенні, монастирські землі мали перейти у власність держави. Партійна програма містила блок вимог у робітничому питанні, зокрема, 8-ми годинний робочий день, заходи щодо забезпечення соціальних прав на випадок каліцтва, а також жінок, дітей і підлітків (Матеріали до програми 1920, с. 11–12). Фактично економічна програма партії збігалася із вимогами основних соціалістичних українських партій, єдиною відмінністю була наявність вимоги викупу за вилучену у землевласників землю.

З основних програмних засад впливала й тактика партії – допомагати скріпленню законності й порядку, сприяти найшвидшому скликанню парламенту на основі «п'ятихвостки». Партійна програма наголошувала на тому, що українська державність могла будуватися лише на підставі вироблених всесвітньою демократією принципів демократизму та парламентаризму. Тому УНП визнавала лише еволюційний розвиток і правові, парламентські засоби боротьби, засуджуючи «авантюрицькі переворотницькі способи» (Матеріали до програми 1920, с. 24–25).

Активну діяльність УНП розгорнула з червня 1919 р., її керівні органи перебували у Кам'янець-Подільському, який до листопада 1919 р. фактично був своєрідною столицею УНР. Лідерами партії крім програми був розроблений статут партії, який докладно регламентував прин-

ципи організаційної побудови УНП, повноваження керівних органів, права та обов'язки членів партії. Зараз важко визначити чисельність партії та її регіональну розгалуженість. За статутом партія поділялася на губернські, волосні, повітові та міські організації. За наявними документами можна стверджувати, що в партії існувала Подільська губернська організація (Матеріали до програми 1920, с. 31–39). З огляду на те, що Директорія УНР влітку-восени 1919 р. контролювала незначну частину території України, можна зробити припущення, що інших регіональних осередків УНП мабуть не існувало. Скоріш за все членами партії було кілька десятків осіб. Тобто, це була нечисельна, маловідома широкому загалу партія.

З огляду на те, що партія відстоювала потребу найшвидшого скликання парламенту і мала відмінну позицію щодо методів проведення земельної реформи, вона стала в опозицію до уряду Б. Мартоса. У розділі програми «Тимчасові основи тактики Української Народної Партії» зазначалося, що тимчасово, поки уряд не стане твердо на принципах демократизму й парламентаризму і не перестане бути вузькопартійним, слід ухилитися від участі в ньому на вищих керуючих посадах, як в центрі, так і на місцях (Матеріали до програми 1920, с. 27).

УНП, як і інші партії так званого «блоку правих партій», підтримала заходи членів Президії та комісії Трудового Конгресу щодо необхідності організації їхньої регулярної роботи та засудила дії правлячих соціалістичних партій, які перешкоджали налагодженню такої роботи (Трудовий шлях 1919, 20 липня). 13 липня 1919 р. представники партії взяли участь у міжпартійній нараді українських політичних партій, що відстоювали загальнодемократичні принципи державного будівництва. Нарада визнала за необхідне відновлення діяльності комісії Трудового Конгресу та всебічну підтримку їх у справі контролю за діяльністю уряду. Учасники зборів також висловилися за частіше проведення нарад членів Трудового Конгресу, обраних свого часу (Трудовий шлях 1919, 16 липня).

УНП стала членом Українського Національно-Державного Союзу (УНДС), установчі збори якого пройшли 15 липня 1919 р. Керівництво партії підтримало звернення до губернських і повітових комітетів партій-членів Союзу та до губернських і повітових народних управ, підготовлене Президією УНДС. У зверненні обґрунтовувалася необхідність взяти в тверді й певні руки справу державного будівництва, забезпечити УНР вільний державний розвиток у напрямі, вказаному культурними країнами Європи та Америки, захистити державу від всяких «більшовицьких чи напівбільшовицьких експериментів» (ЦДАВО України, ф. 1429, оп. 1, спр. 32, арк. 1). Партійні лідери підписали й «Записку Головної Ради УНДС», яка була передана Директорії. Записка піддала гострій критиці політику Директорії, особисто С. Петлюри та уряду, трактуючи її як «більшовицьку», що прагне «диктатури центральних комітетів есерів та соціал-демократів, по шляху орієнтації на міжнародну революцію» (ЦДАВО України, ф. 1429, оп. 1, спр. 32, арк. 66).

Правлячі партії негативно сприйняли появу та діяльність УНП. Партійний орган есерів присвятив цій партії статтю «Кроти», в якій абсолютно необ'єктивно, навіть, лайливо, охарактеризував склад партії, програму та її прагнення (критикувалася навіть спроба членів партії допомогти пораненим козакам через звернення до Румунії та міжнародної організації Червоного Хреста). Автор статті дав таку оцінку діяльності партії: «Вся фактична праця У.Н.П. цілком проти народня і тому людці, які будують партію, не мають морального права називати свою партію і Українською і народньою особливо, правдиво вони можуть називати свою партію проти Українською, або протинародньою, або гетьманською, чи панською Українською, але ж найкращою назвою яка відповідала змісту діяльності цієї партії була б «єдина неділимая Росія»» (Трудова Громада 1919, 19 липня). Останнє твердження було цілком безпідставне, бо партія відстоювала ідею необхідності забезпечення українському народу незалежного національно-державного життя, про що чітко зазначала її програма.

УНП позитивно оцінила Декларацію Ради Міністрів від 12 серпня 1919 р., сподіваючись на швидке скликання парламенту. З огляду на неможливість проведення виборів до парламенту, восени 1919 р. партія підтримувала ідею скликання передпарламенту. Коли ж й це виявилось нездійсненим, її члени взяли участь у роботі Державної наради 25 жовтня 1919 р. На засіданні

наради представник партії Баер піддав критиці політику уряду та висловив позицію партії щодо необхідності притягнення до урядової роботи «всіх слоїв партійних відтінків українського громадянства» (Україна 1919, 28 жовтня).

У листопаді 1919 р. Директорія УНР змушена була залишити територію України. Керівництво і мабуть значна частина членів УНР іммігрувала за кордон. Після підписання С. Петлюрою Варшавського договору і відновлення УНР на частині території України лідери партії повернулися в Україну.

УНР позитивно сприйняла сформування нового уряду в травні 1920 р., на чолі якого став есеф В. Прокопович. Партійний орган «Голос» напередодні цього зазначив: «Демократичні партії, що на умовах моменту мусять на себе прийняти оплату векселів, підписаних їх соціалістичними попередниками, мусять поставити державне будівництво на реальний ґрунт і використовувати міжнародні умови для внутрішнього забезпечення Української Державності» (Голос 1920, 23 травня). Декларацію уряду від 2 червня 1920 р. партія оцінила як «удар по диктатурі революційно-самодержавних центральних комітетів і як початок демократичного розвитку», бо імена таких політичних діячів як В. Прокопович і А. Ніковський «дають надію думати, що декларація не є пустим звуком, а буде, бодай почасти, втілена в життя» (Голос 1920, 3 червня).

Але цим сподівання не судилося збутися. Після встановлення радянської влади в липні 1920 р. більшість членів і лідерів партії виїхала за кордон. Відомостей щодо функціонування партії за кордоном немає.

Отже, лідери Всеукраїнського союзу хліборобів-власників (селян) прагнули зробити його політичною партією, яка б репрезентувала інтереси проукраїнськи налаштованих заможних верств селянства. Однак у тогочасних політичних реаліях Союз не знайшов широкої підтримки. Зміна назви на Українську народну партію також не сприяла зростанню популярності партії. УНР проіснувала трохи більше року. У політичному спектрі партія займала центристські позиції, але правлячі соціалістичні партії вважали її «правою». З огляду на свої програмні настанови УНР знаходилася в опозиції щодо політики Директорії УНР і разом із іншими партіями так званого «правого блоку» намагалася скоординувати її курс у бік загальнодемократичних європейських засад державотворення. Загалом, партія не мала суттєвого впливу на політичні процеси в УНР, була нечисельною та маловідомою.

Список джерел та літератури

1918. Киевская мысль, 9 ноября.

Матеріали до програми, тактики й організації Української Народної Партії, 1920, Київ-Відень.

1918. Меморандумі хліборобів-власників і козаків усієї України // Нова Рада, 22 жовтня.

1918. Нова Рада, 22 жовтня.

1918. Нова Рада, 7 листопада.

1918. Нова Рада, 12 листопада.

1918. Робітнича газета, 7 листопада.

1918. Робітнича газета, 8 листопада.

1919. Кроти // Трудова Громада, 19 липня.

1919. Трудовий шлях, 16 липня.

1919. Трудовий шлях, 20 липня.

1919. Україна, 28 жовтня.

Українська партія Самостійників-Соціалістів (У.Н.П.). Українська революція (1917–1919). Діяльність партії Самостійників-Соціалістів в зв'язку з політичними подіями на Україні за час 1901–1919. Ідеологія, програм і статут партії, 1920, Відень-Київ.

ЦДАВО України, ф. 1429, оп. 1, спр. 32.

1920. Голос, 23 травня.

1920. Голос, 3 червня.

References

1918. Kievskaia mysl', 9 noiabria.
- Materialy do prohramy, taktyky y orhanizatsii Ukrains'koi Narodnoi Partii, 1920, [Materials for the program, tactics and organization of the Ukrainian People's Party]. Kyiv-Viden'. [In Ukrainian].
1918. Memorandumy khliborobiv-vlasnykiv i kozakiv usiei Ukrainy // Nova Rada, 22 zhovtnia.
1918. Nova Rada, 22 zhovtnia.
1918. Nova Rada, 7 lystopada.
1918. Nova Rada, 12 lystopada.
1918. Robitnycha hazeta, 7 lystopada.
1918. Robitnycha hazeta, 8 lystopada.
1919. Kroty // Trudova Hromada, 19 lypnia.
1919. Trudovi shlyakh, 16 lypnia.
1919. Trudovi shlyakh, 20 lypnia.
1919. Ukraina, 28 zhovtnia.
- Ukrayins'ka partiia Samostiinykiv-Sotsialistiv (U.N.P.). Ukrains'ka revoliutsiya (1917–1919). Diyal'nist' partiyi Samostiinykiv-Sotsialistiv v zv'iazku z politychnymy podiiamy na Ukraini za chas 1901–1919. Ideolohiia, prohrama i statut partii, 1920, [Ukrainian Party of Independents-Socialists (UNP). Ukrainian Revolution (1917–1919). Activities of the Independent Socialist Party in connection with the political events in Ukraine during 1901-1919. Ideology, programs and charter of the party]. Viden'-Kyiv. [In Ukrainian].
- TSDAVO Ukrainy, f. 1429, op. 1, spr. 32.
1920. Holos, 23 travnia.
1920. Holos, 3 chervnia.

Всеукраїнський союз хліборобів-власників (селян) і Українська народна партія: маловідомі сторінки історії партійного будівництва доби Української революції 1917–1921 рр.

Українська революція 1917–1921 рр. стала періодом, коли вперше склалися реальні умови для формування багатопартійності в Україні, протягом якого оформився фактично повний партійний спектр – від лівих до правих. Політичні альтернативи, які породила революція, ставали причиною постійної перманентної міжпартійної та внутріпартійної боротьби в питаннях розробки моделі національно-державного будівництва України та визначення основних напрямів урядової соціально-економічної політики. Наслідком цього ставали партійні розколи. У статті проаналізовано причини розколу Всеукраїнського союзу земельних власників та створення на його основі Всеукраїнського союзу хліборобів-власників (селян). Лідери новоствореного Союзу виступали за створення незалежної України парламентського типу на чолі з гетьманом, своєю соціальною опорою вважали заможне селянство. Розгортанню діяльності Союзу завадило антигетьманське повстання. За часів Директорії УНР Союз не зміг перетворитися на повноцінну партію. У травні 1919 р. Союз трансформувався в Українську народну партію (УНП). УНП проіснувала трохи більше року, однак також не змогла стати впливовою політичною партією, була нечисельною та маловідомою широкому загалу. В політичному спектрі УНР вона займала центристські позиції, але правлячі соціалістичні партії вважали її «правою».

Ключові слова: Українська революція 1917–1921 рр., Всеукраїнський союз землевласників, Всеукраїнський союз хліборобів-власників (селян), Українська народна партія, гетьманат П. Скоропадського, Директорія УНР.

Liubovets Olena, Doctor of Historical Sciences.

Любовець Олена, доктор історичних наук.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7115-4937>

Received: 02-10-2020

Advance Access Published: October, 2020